

חיובי השומרים

1 משנה ב"מ צ"ד ע"א, מתנה שומר חנם... בתחלתו תנאו בטל'

המשנה פותחת בהלכה שעל אף הפרשיות בתורה על חיובי השומרים, השומר חנם יכול להתנות שלא יתחייב בשבועה במקרה של גניבה ואבידה וכן השואל מלשלם על גניבה אבידה ואונסים, ושומר שכר להיות פטור מלשלם בגניבה ואבידה ומלשבע באונס, ומיד א"כ אנו לומדים במשנה שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל!

2 גמ' שם, גמיר ומשעבד נפשיה' ורש"י

הגמ' רצתה ללמוד שדינה של המשנה היא בשיטת רבי יהודה שבדבר שבממון ניתן להתנות על מה שכתוב בתורה אבל במשנה כתוב שאם בנוסח התנאי הקדים את המעשה לתנאי תנאו בטל- וזוהי שיטת רבי מאיר הסובר שגם בתנאי שבממון המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל- אלא שאיפה שעשה תנאי קודם שעשה את המעשה קנין הרי לא חל הקנין על יותר ממה שקבל עליו, אבל בקידושין על מנת שאין לה עליו שאר כסות ועונה כשאמר, הרי את מקודשת' כבר אינו יכול להגביל את הקידושין שאין קידושין לחצאין. (ולכאורה סובר רש"י שהאמירה היא חלק ממעשה הקידושין משא"כ בשומר שהאמירה בא להגדיר את הקנין שלאחריה). ובנוגע לשומר שמקבל על עצמו יותר ממה שחייב מן הדין - או שחייב לעשות קנין או שממילא מתחייב כנגד ההנאה שמתפרסם איך שהמפקיד סומך עליו.

3 תוס' כתובות נ"ו ע"ב (המשך מע"א) ד"ה הרי זו, וא"ת והא דתנן בהשוכר את הפועלים...

התוס' פירשו שבשומרים יכול להתנות שהרי ישנם כמה סוגים של חיובי שמירה אבל לא מציינו קידושין ללא חיוב שאר כסות ועונה, ובתירוץ השני סוברים התוס' שבשומרים החיוב חל על ידי קבלת שמירה מצד השומר ומה שלא קבל על עצמו לא חל.

4 שו"ע חו"מ סי' רצ"א סכ"ז

להלכה קי"ל שא"צ קנין - וכדברי רבי יוחנן בגמ'.

5 ב"ק ס"ב ע"א, אמר רבא הנותן דינר זהב... לא קבילי עלי' ורש"י

הנותן לחבירו זהב לשמור ואמר לו שהוא של כסף - אם הזיק את הפקדון בידיים חייב על של זהב ואם פשע בו חייב על של כסף בלבד מפני שהשמירה שקבל על עצמו היתה של כסף.

6 הגהות מרדכי ב"ק סי' ר"ז, וצריך עיון'

ציורו של ההגהות מרדכי שונה מזה של הגמ' בזה שכאן לא אמר לו שהסייף הוא סייף רגיל ובכל זאת רצה המרדכי לפטור אותו מלשלם יותר מעל סייף רגיל שלא הייה לו לחשוש שמא הסייף הוא יקר במיוחד.

7 שו"ע חו"מ סי' רצ"א ס"ד ורמ"א

השו"ע הביא את הדין של הגמרא ולא את דינו של המרדכי והרמ"א הוסיף שכן הדין במי שאמר לו המפקיד שלא יהיה צריך לטרוח במכס ונלקח במכס שהוא פטור - וגם כאן הוא מחמת אמירתו של המפקיד.

8 ש"ך חו"מ סי' ע"ב ס"ק מ', מיהו בהגהות מרדכי... ספיקא דדינא'

הש"ך הביא את דברי מהרש"ל שהסביר את הצ"ע בסוף דבריו של המרדכי בזה שאיפה שלא אמר לו המפקיד במפורש שהוא שוה פחות אין לנו מקור לפטור אותו, והש"ך הביא מקור לדברי ההגהות מרדכי מפירושם של הראשונים לגמ' שם בהכונס -

9 ב"ק ס"ב ע"א, ההוא גברא דבטש בכספתא... תיקו' ותוד"ה מי מנחי... בכספתא'

מי שזרק את הכספת של חבריו לנהר והביא בעל הכספת עדים שהיה בו מרגלית הסתפקו בגמ' אם חייב או לא -ופי' התוס' אע"פ שבאומר לו המפקיד שיש שם כסף והיה של זהב חייב במזיק בידים, היינו מפני שלולא אמירתו מצוי שיהיה שם זהב והי' צריך לחשוב אולי אמר לו שאין שם אלא כסף כדי שלא ימנע מלקבל עליו שמירה אבל מרגלית בכספת שאינו מצוי אולי הוא כאונס גמור ופטור.

ודייק מכאן הש"ך שבדבר שאין הדרך להיות שם -וכן בסייף שלא היה לו לחשוש שמא הוא סייף יקר במיוחד- יש יותר מקום לפטור אותו ממתן שהמפקיד אמר לו במפורש שהוא יותר זול. בכל זאת פסק הש"ך שהוא ספיקא דדינא מפני הצ"ע במרדכי.

10 קצה"ח סי' רצ"א ס"ק ד', ולכן נראה... שלא מדעת', לפ"ז נראה... וכן עיקר'

הקצות פסקו כמו המהרש"ל וטען שסברת התוס' היא בנוגע למזיק בלבד -ששם שייך לומר שגם אם המפקיד אמר שהוא של כסף היות ומצוי להניח שם זהב היה לו לחשוש שמא הוא של זהב ואינו אונס גמור ולכן חייב אבל במרגלית שאיננה מצוי אולי הוא אונס גמור, אבל בנוגע לשומר כל שאמר לו המפקיד שהוא של כסף לא קבל עליו יותר משמירת כסף -ואפילו אם אח"כ ישים לב שהוא של זהב אינו חייב אלא על של כסף בלבד, אבל כשלא אמר לו שהיה של כסף תמיד מקבל שמירה על כל מה שקבל -וכן אם נתייקר הפקדון חייב לפי שויו בזמן שפשע.

וא"כ- החיוב בד' שומרים תלוי באומדן דעת השומר בשעת קבלת השמירה -כשהשומר או המפקיד הגדירו את חיוביו של השומר במפורש בשעה שמפקיד אצלו נקבעים על פי הגדרתם, ואם לא היתה שום הגדרה נחלקים הש"ך (ועמו הט"ז והנתיבות) והקצות אם קבל השומר על עצמו להתחייב בכל מחיר שהפקדון יכול להיות שוה.

11 משנה ב"מ נ"ו ע"א, אלו דברים... אינו משלם' וגמ' נ"ז ע"ב, מנהני מילי... של הקדש'

עבדים שטרות וקרקעות נתמעטו מפרשת השומרים.

12 רמב"ם פ"ב שכירות ה"ג והשגת הראב"ד, ...עכ"ל'

שיטת הרמב"ם היא שבעבדים וקרקעות חייב על הפשיעה מדין מזיק והראב"ד חולק.

13 רא"ש פ' הזהב סי' כ"א, שומר חנם אין נשבע... ובהדיוט פטור'

מלשון המשנה ניתן לדייק כמו הרמב"ם וכן הביא הרא"ש מהראב"ד והרמב"ן אבל הר"ף פסק שהוא פטור -והקושיא על שיטת הרמב"ם היא שאם הפושע חייב משום מזיק למה שיהא פטור אם בעליו עמו.

14 שו"ע חו"מ סי' ש"א ס"א, ...סעיף ל"ט, וסי' ס"ו סעיף מ'

המחבר הביא את שיטת רוב הראשונים (שהשומר פטור בעבדים שטרות וקרקעות גם כשפשע) כעיקר ואת שיטת הרמב"ם כיש אומרים והרמ"א כתב במפורש שהעיקר כדעה הראשונה.

15 ב"ק צ"ג ע"א, ההוא ארנקא דצדקה... ולשמור הוא' ורש"י'

גם בממון עניים אין דיני שמירה שנאמר, לשמור' ולא לחלק -ואם מופקד לצורך עניים מסויימים חייב.

16 תוס' שבועות מ"ב ע"ב ד"ה שומר חנם, ... לעניא'

התוס' מביאים ראיה מהגמ' בהחובל שגם השומר שכר פטור מפשיעה בעבדים שטרות וקרקעות מזה שאביי רצה לפטור אותו מפשיעה מטעם, לשמור' ולא לחלק.

17 ש"ך סי' ס"ו ס"ק קכ"ו, ... וכמו שיתבאר'

הש"ך פסק כמו הרמב"ם ולמד שדוקא כאן שהוא מופקע מלהיות שומר בכלל לא נקראת פשיעתו מזיק.

18 שו"ע חו"מ סי' ש"א ס"ו ורמ"א

הרמ"א הוסיף שהמקבל כסף צדקה מהגבאי לשמור חייב ככל השומרים.

1 משנה ב"מ צ"ד ע"א

בַּתְּנַיִ' יְמַתְנֶה שׁוֹמֵר חֲנֹם לְהוֹיֹת פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם יְנוּשָׁא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר לְהוֹיֹת פְּטוֹרִין מִשְׁבֻּעָה וּמִלְּשָׁלֵם* כִּי כָל הַמַּתְנֶה עַל מָה שְׂכָתוֹב בְּתוֹרָה תְּנָאוּ בְּטַל יִזְכֵּל תְּנָאֵי שִׁישׁ מַעֲשֵׂה בְּתַחֲלִיתוֹ תְּנָאוּ בְּטַל

2 גמ' שם

גַּבְי' אַמְאי
מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו במל הא מני ר' יהודה היא דאמר 'בדבר שבממון תנאו קיים *דתנאי האומר לאשה הרי את מקדשת לי על כנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקדשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אהאן לר"מ הא לא קשיא לעולם ר' יהודה היא וסיפא בדבר שאינו של ממון אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא ר"מ דתנאי אבא הלפתא איש כפר תנאי אמר משום ר"מ תנאי קדם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלא כולה ר"מ היא ושאינו הכא *דמעיקרא לא שעבד נפשיה תנא *וזמתנה *שומר שכר להיות כשואל במאי בדברים אמר שמואל * בשקנו מידו ור' יודן אמר אפילו חימא * בשלא קנו מידו *בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא נמיר ומשעבד נפשיה:

גַּבְי' דַּבְרֵי שְׁבַמְמוֹן.
שאר וכסות: אפילו חימא. רישא דקמי מתנה שומר חנם להפטור משבועה ר"מ והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאמר לו אי אפשי להיות שומר שלך אלא נכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שיעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת ולמה שירד ירד אצל המקדש את האשה מני אמר לה הרי את מקדשת לי איקדשה לה וכי אמר לה על מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דלין אישות לחלפין וכי תפוס קדושין לגמרי תפוס והוה מתנה על מה שכתוב בתורה:

3 תוס' כתובות נ"ו ע"ב ד"ה הרי זו

דמלתא נקט ואל"ס והא דהגן בהשוכר את הפועלים (נ"א דף דז. וספ) מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה ופריך בגמרא והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ט' ומאי אפילו תימא רבי מאיר שאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ומאי משני והא הכא נמי לא קידשה על מנת כן ולא שיעבד נפשיה וי"ל דשאי החס כיון דריביתה תורה שומרים הכינה שומר חנם והשואל טשא שכר ט' יוכל נמי כל אחד להיות לפי הנלוו אל"ס שאני החס שכר ושואל לפי שכל האזה שלו ומשעבדים עלמם לכל הכתוב גפרשה הלכך במקום שאין משעבדים עלמם פטורים ובקונטרס פירש שם דהכא מקדשת משום דכי יהיב לה קדושיה אקדשה ותגלה דבתר הכי לאו כלום הוא שכבר היא אשתו אבל שומר חנם מתנה קודם שמשיך ואין נראה דהא כל תנאי לרבי מאיר תנאי קודם למעשה הוא:

ואין

4 שו"ע חו"מ סי' רצ"א סכ"ז

במה דברים אמורים שאין ש"ח חייב אלא בפשיעה, כסתם שומר. (טו) אבל אם התנה שיתחייב (זו) אף באונסים, מט (טז) [לג] טח) חייב אף בדברים מט) בלא קנין.

5 ב"ק ס"ב ע"א ורש"י

אמר רבא יהנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הודירי בו של כסף הוא הויקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה לך נביה דאוקתיה פישעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי

מאי הוה לך גביה דאוקתיה. בידים שטרפתו או שהשלכמו ליס. ולא דמי למשאל מקום לחבירו להגדיש שעורין והגדיש חטים דלמך לעיל אינו משלם אלא דמי שעורין דמנעיר לא מוזק בידים הוא אלא פושע כדכתיב* כי חלף אש מעצמה מפי המורה: פשעה בו. לא שמרתו כדרך השומרים וחנדי:

6 הגהות מרדכי ב"ק סי' ר"ז

רז מעשה שאל
ראובן משמעון סייף שהיה לו במשכון [מעווד טוכנים] ואבדו והיה שאל לו שמעון דבר גדול כמו ששאל ממנו העובד טוכנים כראה לי דלא ישלם לו אלא שויו דסתם סייף דעלמא לפי דנטיחותא דסתם סייף קביל עליה אצל נטירותא של סייף יקר לא קבל עליה וראה מפרק הטובס הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזכירי בו של כסף הוא והויקתו שפסעה בו משלמת בשל כסף דנטיחותא דכספא קביל עליה ולא נטיחותא דדהבא ועוד ראה דאמרינן התם השאל מקום לחבירו להגדיש שעורים וחסין בחטים והדליק המשאל את הגדיש דאין משלם לו אלא דמי שעורים וצריך עיון :

7 שו"ע חו"מ סי' רצ"א ס"ד ורמ"א

אפילו כשקבל עליו, אינו חייב י) אלא כפי שווי החפץ שקבל עליו לשמור. שאם נתן לו לשמור דינר זהב, ואמר לו: הזהר בו של כסף הוא, ופשע בו ונאבד, אינו חייב י אלא בשל כסף, שיאמר לו: (ד) לא קבלתי עלי [י] אלא שמירת דינר של כסף. וכן כל כיוצא בזה. יא אבל אם יא) הפסידו בידים, משלם של זהב. הגה: שמעון קבל ספרים מראובן להוליכן למקום אחר ונלקחו במכס, ואומר שראובן פשע שאמר שאין נותנין מכס מספרים, ובלא כן לא היה מקבל עליו השמירה כי אין רצונו לטרוח בדבר המכס, הדין עם שמעון (מהר"ק שורש קנ"ה).

מיהו בהגהת מרדכי מסיים שם על דין זה וצריך עיון. וגם מהרש"ל כתב שם וז"ל, ואמת שצ"ע גדול, בשלמא גבי דינר [זהב] המפקיד גופיה פשע שאמר לה של כסף הוא, אבל אי אמר לה סתם הזהרי בו פשיטא דהוי חייבת. וכן התם דחיפן בשעורין, וא"כ זה לא היה לו לידע יותר משעורין. אבל מה שאדם מפקיד גבי חברה וראה אותו, פשיטא שמקבל עליו כל שוויו בין רב בין מעט, דאל"כ כל אחד שיתן לחבירו בפקדון אבן טובה שוה מאה מנה, פשיטא דחייב לשלם מאה מנה, ולא כל כמיניה למטעון סבור הייתי ששוה כסתם אבן פשוטה זהוב או ב', עכ"ל. וכן פסק בסימנים בפשיטות דחייב לשלם כל דמי סייף יקר. ולפעד"נ דשפיר יש לדמותו להך דינר זהב, דהתם מה שאמר המפקיד של כסף הוא לא הוי פשיעה, דעשה כן כדי שתקבל השמירה עליו, וא"כ הוי לה לאסוקי אדעתה שהוא של זהב ושומר כן כדי שתקבל השמירה, ואפ"ה פטרין מטעם דנמירותא דכספא קיבלה עלה ולא נמירותא דדהבא. וכן משמע בתוספות [שם ד"ה מין] והגהת אשרי [שם פ"ו סי' ט"ז] ונמוקי יוסף סוף פרק הכונס [שם כ"ו ע"א מדפי הרי"ף] גבי האי דמיבעיא בש"ס התם בההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה, שדייה בנהרא, מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא, וכתבו וז"ל, אפילו יש עדים שהיה בו מרגניתא מיבעיא ליה, דשמא לא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי, ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזקיה, כיון דלא רגילי אינשי לאנחוי כלל. ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאיבעי לה לאסוקי אדעתא טפי, שפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו, עכ"ל. ואע"ג דמסתמא אם הפקיד אצלו אבן טובה פשיטא דחייב לשלם כל שוויו, היינו משום שאבן טובה רגיל להיות ששוה הרבה, ומסתמא אסיק אדעתיה לקבל שמירתו בין שוה מעט או הרבה, משא"כ בסייף יקר, דלא שכיח ששוה הרבה יותר, ולא עלה על דעתו לקבל שמירה יותר מסתם סייף דעלמא. וכן פסק בשלטי גבורים פרק המפקיד דף ע"ט ע"א [ב"מ י"ט ע"ב מדפי הרי"ף אות א'], וכתב, ולפ"ז אם הודיעו שהסייף יקר, צריך לשלם לו כפי מה שהודיעו, וה"ה לכל כיוצא בזה, שמשאיל לחבירו דבר ונאבד ואח"כ שואל ממנו גבוהות, דאינו חייב לשלם לו אלא כפי שוויו דסתם אותו הדבר, עד כאן לשונו. ומ"מ נלפע"ד כיון דבהגהת מרדכי גופיה מסיק על זה וצ"ע, הוי ספיקא דדינא.

ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה שדייה
 בנהרא אתא מריה ואמר הכי וחכי הוה לי בנהי יתיב רב אישי וקא מעיין ביה כיהאי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אישי לאו היינו מתנחין דתנן ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את חבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתיים אמר ליה אי דקא מעיין זויי הבא נמי הבא (במאי עסקינן) דקא מעיין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקן
 או לא - אפילו ין עדים שהיה בו מרגניתא מכביח ליה דשמא לא אכעבי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרינן מאי הוה ליה גביה דאזקיה כיון דלא רגילי אינשי לאנחוי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאיבעי לה לאסוקי אדעתא טפי שפעמים שאומר כן דירא שאם הייתה יודעת שהוא של זהב לא הייתה שומרתו טפי דרגילין טפי דמנחי מרגניתא בכספתא

ולכן נראה עיקרא דהך מלתא שחילקו בש"ס בין פשיעה למוזיק לאו משום חומרא דמוזיק שחייב יותר משום דמוזיק בידים אבל פשיעה זילא ליה משום דאינו מוזיק בידים, אלא משום דכל השומרין לא נתחייבו בעל כרחם אלא משום דהתורה ירדה לסוף דעתן דברצונם מקבלין עליהם שומר חנם בדין פשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה וכן שואל וכמבואר בתוס' פרק אע"פ דף נ"ו ע"ש, ומש"ה כל שלא קיבל עליו השומר דין שמירה אינו מתחייב שלא מדעת,

לפ"ז נראה באומר הזהרי של כסף אע"ג דאח"כ נודע לשומר שהוא זהב הרי הוא לגבי זהב כאינש דעלמא ואינו שומר כלל בשמירת הזהב כיון דבשעת קבלתו לשמירתו לא קיבל על עצמו שמירת זהב וגרע מאומר הנח, אבל בשואל כה"ג נראה דחייב כיון דאפילו נתן לו רשות להשתמש בו והוא משתמש בו חייב, א"כ ה"ה בזה נמי כיון שנשתמש בו אחר שנתברר לו שהוא זהב מתחייב באונסין כוליה כמו כל שואל דעלמא. וכיון דבשומרין אפילו נודע שהוא זהב אינו מתחייב בזהב כיון דלא קיבל עליו שמירת זהב, וביוקרא וזולא כה"ג כגון שנתן לו שעורין לשמור ואח"כ נתייקר ועמדו שעורין בדמי חטין דודאי חייב ביוקרא כשעת הפשיעה וכמ"ש בסק"א בשם הרמב"ן והריטב"א והרב המגיד פ"ח משאלה וכדמוכחי לה מש"ס סוף פרק המפקיד וע"ש, ולא מצי אמר נטירותא דיוקר לא קבילת עלי כמו שאומר בחטין וחיפן שעורין דאע"ג דנודע לו אח"כ שהוא חטין אומר לא קבלתי עלי אלא נטירותא דשערי. ולכן נראה לי מזה עיקר כדברי מוהרש"ל דכל בסתמא מקבל עליו הכל כפי מה ששואה היה בשעת הפשיעה, והיינו נמי טעמא דמקבל אבנים טובות בסתם דמקבל עליו כל יוקרא, אלא דוקא בדינר זהב ובחיפן שעורין משום פשיעותא דמפקיד נגעו ביה וכמ"ש מוהרש"ל, וא"כ ממילא דה"ה בסייף סתם כיון דכל השומרין מתחייבין ביוקרא דשעת הפשיעה אפילו נתייקר משעת קבלתו לשעת פשיעה בעשרה בדמיו וכיון דמקבל עליו יוקרא דלקמיה, ה"ה בסייף סתם דכל שלא פשע בו המפקיד מתחייב השומר בכלה יוקרא כפי ששואה בשעת הפשיעה. ומ"ש הש"ך דגבי דינר זהב לא פשע דהו"ל לאסוקה אדעתה וכו', וכן משמע בתוס' ובהגהת אשר"י ובנ"י גבי האי גברא דבטש [בכספתא], התם ודאי לענין היזק דבידים ודאי ראוי שיתחייב המזיק דמאי הו"ל גביה דאזקיה, אלא דלא תיקשי בהא דבעי לה [בכספתא] ולא פשיט לה מדינר זהב דחייב באזקיה, ולזה מחלקין דהתם פשיטא דחייב המזיק דהו"ל לאסוקה אדעתא שאומר של כסף כדי שתקבל השמירה והו"ל נמי לאסוקה אדעתה שאפשר שהוא זהב, אבל [כספתא] מספקא ליה אם עביד אינש דמנח מרגניתא ואפשר דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה בכך, וא"כ הא דמחלקין היינו לענין היזק אבל לשמירה מאי נימא דהו"ל לאסוקי אדעתא שהוא זהב ומה שאומר של כסף משום שלא תקבל שמירת זהב, א"כ כיון דסבר שלא תקבל שמירת זהב הרי לא רמי עלה שמירת זהב ומאי הו"ל לאסוקי אדעתה שמא זהב הוא, נהי דהוי זהב סבר (י) וקבל (י) שלא תהיה שומר בשמירת זהב ולא קיבלה עליה שמירת זהב, והמפקיד בעצמו במה שאומר של כסף לא רצה ממנה שמירת זהב כיון דאמר לה מש"ה של כסף כדי שתקבל עליה שמירה פחותה של כסף ולא שמירה יקרה, ודאי ע"י הונאה לא יכול להטיל עליה בעל כרחא שמירת זהב, וא"כ דברי מוהרש"ל נכונים וברורים דכל שלא פשע המפקיד הרי בסתמא סבור וקיבל כמה שוה שישלם דמי שויו ואפילו ביוקרא דלקמיה דהיינו כשעת פשיעה וכמ"ש וכן עיקר.

11 משנה ב"מ נ"ו ע"א וגמל"ז ע"ב

מתנני* אלו דברים שאין להם אונאה
העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות
אין להן תשלומי כפל ולא תשלומי
ארבעה וחמשה* שומר תנן אינו נשבע
ונושא שבר אינו משלם

מנהגי מילי

הח"ד כי יתן איש אל רעהו כלל חמור
או שור או שה פרט וכל בהמה לשומר חזר וכלל כלל ופרט וכלל או
אתה דן אלא בענין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופי ממון אף
כל דבר המטלטל וגופי ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים
שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות
אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש:

12 רמב"ם פ"ב שכירות ה"ג והשגת הראב"ד

ג יראה לי

השגת הראב"ד

ה"ג. יראה לי שאם
פשע השומר בעבדים
וכו' חייב לשלם שכל
הפושע מוסיף הוא. א"ל
ואם אמת הוא זה שומר
הוא נהנה ואינו נשבע על
פשעו אלא פשע שגרי א"ל
פשע משלם ואם נשקר וזאת
הלא מודה בתקלה א"ל
יודה משלם ואפ"כ אינו
נשבע הרי אמרנו מורה כלל ופרט כשומר הוא וכלל ופרט כשומר שכן
מה שומר שכן פושע את כלו מעיקר התשלומין ואלו מן הכבועה לבד
אף שומר חנם שמישע את כלו מעיקר התשלומין פושעו ואלו מן הכבועה
לבד ואין פושע מוסיף אלא אם כן פשיעה בכבועה נהנה פשעו אלא
שאלו פושע וזוהי לחיוב.

שאם פשע השומר בעבדים
וכיוצא [ג] בהן חייב לשלם.
שאינו פטור בעבדים
וקרקעות ושטרות אלא מדין
הגניבה והאבידה והמיתה
וכיוצא בהן, שאם היה שומר
חנם על המטלטלין ונגנבו
או אבדו ישבע ובעבדים
וקרקעות ושטרות פטור משבועה. וכן אם היה שומר שכן
שמשלם גניבה ואבידה במטלטלין, פטור משלם באלו.
אבל אם פשע חייב לשלם. שכל הפושע מוסיף הוא.

ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק
מטלטלין, ודין אמת הוא זה למבינים ובו ראוי
לדון : וכן הורו רבותי
שהמוטר כרמו לשומר בין
באריסות בין בשמירת חנם
והתנה עמו שיחפור או יומור
או יאבק משלו ופשע ולא
עשה חייב כמי שהפסיד
בידים. וכן כל כיוצא בזה
שהפסיד בידיים חייב על כל
פנים :

13 רא"ש פ' הוזהב ט"ז כ"א

שומר חנם אין שבוע. מנה"מ. דתנן רבנן כי יתן איש אל רעהו כלל. כסף או
כלים פרט. לשומר. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל וס' . הקדש רעהו כתיב . לכבועה משמע
דמשבועה דזקא פטריה רחמנא שלא פשע. הא אם מודה שפשע בשמירתו או אם יש עדים
שפשע ונגנבו לו נאבדו חייב. וכן מנאיהו בסי' הראב"ד ז"ל וכן [כתב] הרמב"ן ז"ל .
ורב אלפס ז"ל כתב בהשגחה המפקד שמדות אלל חבירו ומודה שפשע בזה ונגנבו או
נאבדו פטור משלם. ודבריו נראין כיון שהז"ל לא מכלל פרשת שומרים אלא לחיוב
אלא משמע אדם המזיק ופושע בדבר ונאבד לא חייב אדם המזיק שהרי פשיעה בבעלים
פטור. [ב] וזאת חובו כאדם המזיק אחרי פטור בבעלים. [ג] אלא ודאי לא מיקרי
אדם המזיק כיון דלא הפסדיה בידים אלא שבפשיעהו שלא שמו כראוי נפסד אלא על
שמירת שומר חייבתו תורה הלך בבעלים פטור. וכיון שהז"ל מורה את אלו מדין
שומרים פטורים אף בפשיעה. והא דהני ש"ח אין נשבע ולא קהמי אינו משלם מאדם דלא
הזכרה השלומים בפרשת ש"ח אלא שבועה. ולא הזכיר כאן אלא מה שכתב בכל אחד
בפירוש כלומר מה שאמרה תורה ב"ח שהוא נשבע כאן פטור. ומה שאמר ב"ש שהוא
חייב בגניבה ואבידה בכלן פטור. וה"ה ב"ח ימלא מה שמתחייב במטלטלין שגופו ממון
ובהדיוט פטור :

שולחן ערוך חושן משפט סימן ש"א סעיף א

ג' דינים האמורים בתורה בארבעה שומרים, אינם לא בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות ולא בנכסי עובדי כוכבים א' ולא בהקדשות של מזבח או של בדק הבית. שומר חנם אינו נשבע, נושא שכר או שוכר או שואל אינם משלמים, ב' (א) א' ומכל מקום שומר שכר מפסיד שכרו עד שישבע ששמר כראוי. וכן פטורים אף מפשיעה (ג והכי קיי"ל). [א] ויש מחייבים בפשיעה. וכל אלו, חוץ מן ההקדשות, פטורים אפילו משבועה שאינם ברשותו. הגה: ועיין לעיל סימן ס"ו סעיף ל"ט

מ' אם היה שומר שכר עליהם ונגנבו או אבדו [קנ"א] אפי' בפשיעה ' פטור מלשלם (פ"ב) ב' [קנ"ב] אבל מפסיד שכרו עד שישבע (פ"ב) ששמר כראוי וכ"ש ששומר חנם פטור מפשיעה (מ"ה) ל' [קנ"ח] ויש מחייבים בפשיעה (קכ"ו) (פ"ב) והקבלה ראשונה (כ"ה) היא [ג'] עיקר דפטורים על שטרות (מ"ו) אפי' בפשיעה [קנ"ט] אבל אם הוקצו צידים (קכ"ז) כגון (י') שהשליכו לנהר או כדומה חייב (טור) בשם הר"ף מ' והרא"ש ועיין בב"י (צ' (קכ"ח) (פ"א) ג' מ"ו) [קס"א] ואם (קכ"ט) [ל"ד] קנו מידו (כ"ג) שיתחייב כדין השומרים חייב וע"ל סימן ש"א ולקמן ריש סימן ל"ה :

*ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והתניא לשמור פולא לחלק לעניים אמר ליה 'עניי דפומבדיתא מי קיץ קיץ להו ולשמור הוא :

רב יוסף. גנאי הוה: קיץ להו.
ממון קך וכך לשנת לכל אחד הוה
ליה ממון שיש לו מוצעין וקרינא
ציה לשמור:

שומר חנם אין נשבע. משום
דקרא בשומר חנם כתיב
ואיירי בשבועה נקט שבועה וה"ה
לאין משלם אם פשע כמו שומר
שכר דפטור מחיוב ידיה דהיינו
ניבזה ואבידה וגראה דשומר שכר
נמי פטור מפשיעה כדמוכח בפרק
החובל (שם דף ג.). גבי הוא ארנקי
ולדקה דאחא לפומבדיתא אפקדיה
רב יוסף גבי הוא גברא פשע גיה
אחו גנבי וגנבו ובעי למיפטריה משום
לשומר ולא לחלק לעניים והתם שומר
שכר היה לרב יוסף דאמר בסמוך
שומר אבידה כשומר שכר משום דלא
בעי למיחב ריפתח לעניא

קבו) והסברא הראשונה היא עיקר כו' - באמת כן דעת הרבה פוסקים מאד, ובפרט הרא"ש בתשובה שכתב שאין לפסוק כהרמב"ם אלא כהתוספות שהביאו ראיות ידועות לדבריהם, וגם הב"י גופיה פסק לקמן סימן ש"א דלא כהרמב"ם, וכן פסק בשו"ע לקמן ריש סימן צ"ה. בסתם. אבל מה אעשה שלפע"ד דברי הרמב"ם עיקר ומוכרחים בש"ס, וראיות התוספות והפוסקים שהשיגו עליו לפע"ד אינם ראיות וכמו שאבאר, ופשיטא דאין הולכים אחר רוב הפוסקים במקום שנראה לעינים בש"ס שהדין עם המועטים, ובפרט כי הפוסקים לא פסקו כן אלא מנח ראיותיהם, וכיון שנותר הענין נפל הבנין. מה שכתבו התוס' והרא"ש והר"ן פרק שבועות הדיינים [שבועות מ"ב ע"ב תוס' ד"ה שומר חנם, רא"ש סי' כ"ד, ר"ן כ"ג ע"ב מדפי הר"ף] ושאר פוסקים דהכי מוכח בהדיא ממאי דאמרינן בסוף פרק החובל [דף צ"ג סוף ע"א], שהוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא, אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא, פשע בה אתו גנבי וגנבו, חייביה רב יוסף, אמר ליה אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים, א"ל עניי דפומבדיתא מיקץ קיין להו ולשמור הוא, ע"כ, אלמא כל הני דמימעטי מהאי קרא אפילו מפשיעה מימעטי. לפע"ד לא מוכח מידי, דהתם כיון דמימעט מלשמור ולא לחלק לעניים, אלמא דלחלק לעניים לאו לשמור הוא, נמצא כיון שאין לו דין שומר אלא הוא כאיניש דעלמא, פשיטא דפטור אף מפשיעה [ועל כן גם הרמב"ם גופיה בריש פרק ה' מהל' שאלה ופקדון כתב, מי שהפקידו אצלו מעות של עניים ופשע בהם ונגנבו, פטור שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים, ע"כ], אבל הכא דין שומר יש לו אלא דמימעט משבועה, ומפשיעה לא מימעט וכמו שיתבאר.

(ד) מי שהפקידו אצלו ח [ז] מעות עניים או פדיון שבויים מ ופשע בהם ונגנבו, פטור, שנאמר: לשמור (שמות כב, ט), ולא לחלק לעניים, והרי הוא ממון שאין לו תובעין. במה דברים אמורים, בשאין זה הממון מופקד לעניי מקום זה או לשבויים ידועים. אבל אם היה לעניים אלו או לשבויים אלו, והרי הוא קצוץ להם, הרי זה ממון שיש לו תובעים, וישלם אם פשע, או ישבע שלא פשע, כדרך כל השומרים. [ז] י וכן [ח] אם הגבאי אמר לשומר: שמור לי, חייב כשאר שומר (מרדכי פרק החובל).